

ANDRZEJ S. JASIŃSKI OFM
Instytut Nauk Teologicznych UO
ORCID: 0000-0003-1950-6346

Ryt oczyszczenia, celebrowanie Paschy i święta Namiotów w ujęciu proroka Ezechiela (Ez 45,18-25)

Ezechiel był prorokiem pochodzącym z rodu kapłańskiego (Ez 1,3). Jego pierwszą misją było głoszenie nadchodzącego sądu Bożego nad Izraelem/Jerozolimą (Ez 3–24) oraz nad obcymi narodami (Ez 25–32). Nie był jednak prorokiem zagłady, lecz odnowy narodu, która nadchodziła po tragicznych wydarzeniach (karania). Dzieło to nie miało się dokonać w oparciu o wewnętrzną samoprzemianną Izraela, lecz w wyniku interwencji Jahwe, która domagała się pełnego posłuszeństwa ze strony ocalałych z katastrofy. Sam Ezechiel stał się uosobieniem tej przemiany, był bowiem całkowicie poddany duchowi Jahwe, na nim też spoczywała ręka Pana (por. Ez 1,3).

Odnowione relacje Jahwe z narodem ukazuje Ezechielowa wizja świątyni oraz nowej ziemi (Ez 40–48). Jerozolimską świątynią, zburzoną przez Nabuchodonozora (587/586 r. przed Chr.), miała stać się nową budowlą, będącą darem Jahwe dla ludu, a zarazem zamieszkaniem Jego chwały (por. Ez 43,1-12). Do wnętrza sanktuarium będą mieli przystęp jedynie kapłani (Sadoka), a ich pomocnikami będą lewici. Wszyscy będą musieli przejść ryt oczyszczenia. Ezechiel, prezentując nowe przepisy kultyczne (ryt oczyszczenia), akcentuje znaczenie świętowania Paschy oraz święta Namiotów w odnowionym środowisku świątynnym. W niniejszym opracowaniu odniesiemy się do tekstu Ez 46,18-25¹, który bezpośrednio dotyczy powyższej tematyki.

¹ B. Tidiman proponuje chiastyczny schemat tekstu:

A (ww. 18-20) Oczyszczenie świątyni oraz grzechy błądzącego (siedem dni)

B (ww. 21-24) Pascha i święta niekwaszonych chlebów (siedem dni)

A' (w. 25) Święto szałasów (siedem dni).

Por. B. TIDIMAN, *Le Livre D'Ézéchiel*, t. II, Vaux-sur-Seine 2007, s. 248.

1. Ryt oczyszczenia (Ez 45,18-20)

Pascha w kalendarzu Izraela była celebracją dzieła wyzwolenia z niewoli egipskiej, a jej coroczne świętowanie oznaczało odnowienie tego wydarzenia, przeżywanego w radości. Również w kalendarzu odnowionej świątyni to święto miało posiadać istotne znaczenie. Konieczna jednak była uprzedzająca praktyka rytu oczyszczenia, przysposabiającego do uczestnictwa we wzniosłych celebracjach.

Tekst Ez 45,18-20 można podzielić na następujące części:²

- w. 18a Formuła posłania (*Tak mówi Pan, Jahwe*)
- w. 18b Informacja chronologiczna I (*W pierwszym [miesiącu]*)
- w. 18c Informacja chronologiczna II (*w pierwszym [dniu] miesiąca*)
- w. 18d Polecenie Jahwe I (*weźmiesz młodego cielca*)
- w. 18e Bliższe określenie żertwy ofiarnej – cielca (*potomka stada bez skazy*)
- w. 18f Polecenie Jahwe II (*oczyścisz miejsce święte*)
- w. 19a Polecenie Jahwe III (*I weźmie kapłan*)
- w. 19b Materia ofiarnicza (*z krwi ofiary za grzechy*)
- w. 19c Polecenia Jahwe IV (*da [jq] na odrzwia świątyni*)
- w. 19d Miejsce wykonywanych czynności I (*cztery narożniki obramowania dla ołtarza*)
- w. 19e Miejsce wykonywanych czynności II (*odrzwia bramy*)
- w. 19f Miejsce wykonywanych czynności III (*dziedzic wewnętrzny*)
- w. 20a Polecenie Jahwe V (*I tak uczynisz*)
- w. 20b Informacja chronologiczna III (*w siódmym dniu w miesiącu*)
- w. 20c Beneficjent czynności ofiarniczej I (*za męża błędzącego*)
- w. 20d Beneficjent czynności ofiarniczej II (*i za [męża] naiwnego*)
- w. 20e Skutek wykonanych czynności (*i przebłagacie świątynię*)

² Wszystkie cytaty biblijne w niniejszym opracowaniu zapisane zostaną kursywą.

1.1. Analiza egzegetyczna (Ez 45,18-20)³

Rytm życia religijnego Izraela wyznaczały uroczyscie obchodzone święta⁴. Prawodawstwo w tym zakresie zostało sformułowane już w Prawie Mojżeszowym (Wj – Pwt), a także w późniejszych ustawach (okres monarchiczny). Do tej wielkiej tradycji nawiązuje Ezechiel. Wszystkie święta i uroczystości wynikają z postanowienia Jahwe: Tak mówi Pan, Jahwe⁵. Ta formuła rozpoczynająca w. 18, zostanie następnie powtórzona w tekście 46,1 (cały blok Ez 45,18–46,15 poświęcony jest uroczystościom oraz roli księcia)⁶.

Prorok sięga do początku kalendarza i stwierdza: *Tak mówi Pan, Jahwe: W pierwszym (miesiącu), w pierwszym (dniu) miesiąca weźmiesz młodego cielca, potomka stada bez skazy, i oczyścisz miejsce święte* (w. 18). Kalendarz Izraela był kształtowany na podstawie wielkich świąt religijnych, które są wspomniane we wszystkich źródłach Pięcioksięgu: J, E, P, D (por. Wj 23,14-17; 34,18-23; Kpł 23,1-44; Pwt 16,1-17). Ezechiel wskazując na pierwszy dzień pierwszego miesiąca (Nisan = marzec/kwiecień), wyznacza termin przeprowadzenia rytu oczyszczenia *הַיְיָקֹדֶשׁ* (miejsca świętego)⁷. W prawodawstwie Mojżeszowym znane były przypisy dotyczące pierwszego dnia każdego miesiąca: *Każdego pierwszego dnia waszego miesiąca macie złożyć Jahwe na całopalenie: dwa młode cielce, barana i siedem jednorocznych jagniąt bez skazy* (Lb 28,11). Kalendarz księżycowy, jaki był w użyciu, zwracał baczną uwagę na fazy księżyca, a nów (*שְׁחֵרָה*) był uważany za początek miesiąca. Prorok korzystając z tej tradycji, odwołuje się (jako jedyny z proroków) do szczególnego znaczenia pierwszego miesiąca (Nisan)⁸, który niejako inauguruje czas odnowionej świątyni. Ezechiel nie precyzuje, czy chodzi tu o doroczną uroczystość obchodzoną pierwszego dnia, pierwszego miesiąca, czy też o jednorazowe wydarzenie, jakim miało być oczyszczenie miejsca świętego. Czynność oczyszczenia wyrażona jest rdzeniem *נָטַח* (grzeszyć, krzywdzić), który

³ Wszystkie partie egzegetyczne opierają się na moim opracowaniu: A.S. JASIŃSKI, *Komentarz do Księgi proroka Ezechiela. Rozdziały 40–48*, Opole 2015, s. 187–194.

⁴ Prorok nie posługuje się kalendarzem babilońskim, który musiał być już w tym czasie znany zesłańcom, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, Saint Louis 2007, s. 1307.

⁵ Zastosowane formuły przypominają odbiorcom, że prorok przemawia w imieniu Jahwe, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, Poznań 2013, s. 298.

⁶ Prorok nawiązuje do kalendarza kultycznego i przewidzianych w nim świąt, z których niektóre prezentuje, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, Grand Rapids 1997, s. 660.

⁷ Nie są znane żadne przepisy w prawie Mojżeszowym regulujące kwestie świętowania Nowego Roku na wiosnę (por. jednak Wj 40,2), por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 662.

⁸ Miesiąc ten zwany też był Abib = marzec/kwiecień), por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 298.

w osnowie piel znaczy: wymazać, oczyszczać z grzechu⁹, zatem pierwsza ofiara miała za zadanie oczyścić z grzechu całe miejsce święte. Tworzyła się tym samym sfera oddzielona, sfera świętości (שְׁרָדָה). Takie miejsce miało być czymś trwałym. Mury i strzeżone bramy oddzielały sacrum od profanum; nic, co nieczyste, nie miało już dostępu do הַמִּקְדָּשׁ (miejsca świętego). To, co święte, nie domagało się już cyklicznego oczyszczania, wydaje się zatem, że Ezechiel w w. 18 pisze o rycie jednorazowym, którego skutki będą trwałe¹⁰.

Na żertwę rytu oczyszczenia miał być wybrany młody cielec, potomek stada (פֶּרֶךְ-בֶּן־11-בֶּקֶר)¹² bez skazy (תַּמִּים)¹³. Podobne wymaganie dotyczyło przepisów oczyszczenia ołtarza (Ez 43,23.25; por. Kpł 4,3; 16,3)¹⁴. Opis żertwy ofiarnej wskazuje na doniosłość rytu oczyszczenia i jego istotne znaczenie dla utworzenia strefy świętości, niezbędnej do sprawowania legalnego i błogosławionego kultu Jahwe¹⁵.

Ezechiel z kolei podkreśla rolę kapłana w dziele oczyszczenia: *I weźmie kapłan z krwi ofiary za grzechy, i da (ją) na odrzwia świątyni, i na cztery narożniki obramowania dla ołtarza, i na odrzwia bramy dziedzińca wewnętrznego* (w. 19). Kapłan (por. Ez 45,4), który bezpośrednio wykonywał czynności ofiarnicze, stanowił najważniejsze ogniwo w społecznym łańcuchu służby świątynnej. Prorok opisuje w w. 19 jego funkcję, która będzie rozszerzeniem rytu ofiarniczego: weźmie kapłan z krwi ofiary za grzechy. Motyw krwi pojawił się już w opisie poświęcenia ołtarza całopaleń (Ez 43,18.20) oraz dawnych i przyszłych ofiar składanych przez kapłanów (Ez 44,7.15)¹⁶. Ezechiel w kontekście rytu pierwszego dnia (w. 18) ponownie używa rdzenia חָטָא, tym razem na określenie ofiary za grzechy (הַחֲטָאתָה), która należała do jednej z sześciu innych ofiar (por. w. 17). Kapłan weźmie krew jedynie z ofiary za grzechy w celu umieszczenia jej (dosłownie: da) na różnych miejscach

⁹ Por. L. KOHLER, W. BAUMGARTNER, J.J. STAMM, *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, t. I–II, tłum. J. Kręciński, Warszawa 2008, s. 290.

¹⁰ Ezechiel daje do zrozumienia, że ryt ofiarniczy w nowej świątyni dadzą początek nowej relacji ludu z Jahwe, a nie odnowienie dawnych tradycji, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1308.

¹¹ בֶּקֶר: stado, trzoda, por. WSHP I, s. 143.

¹² פֶּרֶךְ: byk, wół, por. WSHP II, s. 47.

¹³ תַּמִּים: cały, nietknięty, bez winy, bez skazy, nieskazitelny, por. WSHP II, s. 674.

¹⁴ Żertwa ofiarna składana z cielca wymagana była w rytach oczyszczenia z grzechów kapłanów oraz całego zgromadzenia, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1307.

¹⁵ J. HOMERSKI sądzi, że chodzi tu o coroczny ryt sprawowany na początku wiosennej pory roku, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 298.

¹⁶ Ryt „krwi” opisany w w. 19 nie był stosowany podczas obchodów Dnia Przeblągania (por. Kpł 16,1-34), por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1308.

świętynnych¹⁷. Czynność ta przypominała ryt opisany w tekście Ez 43,20: *I weźmiesz z krwi jego, i dasz na czerech rogach i w czterech narożnikach obramowania, i w obszarze dookoła, i oczyścisz go, i dokonasz pojednania jego*. Motyw czterech narożników obramowania powtarza się również w w. 19, a do tego dochodzą formuły: odrzwia świątyni oraz odrzwia bramy dziedzińca wewnętrznego¹⁸. Chodzi zatem o przejścia, które znajdowały się po jednej i drugiej stronie ołtarza, na linii wschód – zachód. Naznaczona krwią przestrzeń będzie w ten sposób oczyszczona (חטאת), a więc pozbawiona wszelkiej grzeszności. Koncentracja na motywie חטאת dowodzi, iż lud pozostający poza Jahwe będzie zawsze obciążony grzechem. Strefa świętości ma stać się dla niego miejscem zbawienia i bezpieczeństwa, którego nigdy Izrael nie posiadał poza świątynią.

Z kolei Ezechiel podaje bardziej szczegółowe polecenia: *I tak uczynisz w siódmym dniu w miesiącu, za męża błędzącego, i za naiwnego, i przebłagacie świątynię* (w. 20). Pierwszy miesiąc (w. 18) będzie miał niezwykle znaczenie w pierwszych siedmiu dniach miesiąca (בַּחֹדֶשׁ). Ten tygodniowy cykl wypełniony będzie czynnościami prowadzącymi do oczyszczenia miejsca świętego (חַטְּאתֵי הַמִּקְדָּשׁ) oraz przebłagania świątyni (כִּפְּרָתָם אֶת־הַבַּיִת). Ezechiel wymienia tylko ramowe dni owego tygodnia (pierwszy i siódmy)¹⁹ i nie informuje na temat czynności wykonywanych w innych dniach tego okresu. Nie oznacza to jednak, że był to czas pozbawiony jakiegokolwiek aktywności. W analogii do opisu poświęcenia ołtarza: Siedem dni będziesz sporządzał kozła na ofiarę za grzech na dzień; i (również) młodego cielca, potomka jałówki, i barana z trzody bez skazy, sporządzą (Ez 43,25) można zakładać, że przez wszystkie dni były wykonywane stosowne czynności. Liczba siedem symbolizuje pełnię, zatem zastosowany ryt w doskonały sposób skutkował oczyszczeniem i pojednaniem przebywających w strefie sacrum²⁰.

W. 20 kontynuując wcześniejszą myśl (ofiara z jałówki oraz umieszczenie krwi; ww. 18-19), zawiera polecenie odnoszące się do czynności wykonywanych w dniu siódmym²¹. Będą one uczynione (תַּעֲשֶׂה) ze względu na dwie grupy

¹⁷ Krew jest tu traktowana jako szczególna moc usuwająca grzech, por. W. ZIMMERLI, *Ezekiel 2*, Philadelphia 1983, s. 327–329. Por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 271.

¹⁸ Dziedziniec wewnętrzny miał trzy bramy (wschodnią, północną i południową); prorok nie precyzuje, o którą z nich chodzi (a może „pokropienie” dotyczyło wszystkich tych bram?), por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 298.

¹⁹ Por. Kpł 23,8; Lb 28,25.

²⁰ Wskazówki zawarte w ww. 18-20 mają wiele wspólnych motywów umieszczonych w opisie konsekracji ołtarza (Ez 43,18-27), na co wskazuje D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 663.

²¹ W w. 20 pojawia się relacja w 2. os. l. poj., w w. 19 była użyta 3. os. l. mn.; świadczy to o kompilacji tekstów użytych w redakcji wersetów, por. W. ZIMMERLI, *Ezekiel 2*, s. 482.

mężów²²: שָׁגָה (błądzący) oraz פְּתִי (naiwny)²³. Rdzenia שָׁגָה (błądzić, źle postępować)²⁴ używa Ezechiel zaledwie dwa razy (por. Ez 34,6). Pierwotnie termin ten oznaczał czynność błądzenia w drodze (ludzi i zwierząt), natomiast w prawodawstwie stał się technicznym określeniem odstępstwa od przykazań: Jeżeli zaś cała społeczność Izraela pobłądzi (יִשְׁגוּ) przez nieuwagę i sprawa ta będzie ukryta przed oczami zgromadzenia, mianowicie to, że uczynili coś sprzecznego z przykazaniami Pana, i w ten sposób zawinili (Kpł 4,13). Owo błądzenie mogło być postępowaniem nieumyślnym (Kpł 4,13), względnie celowym: *Zgromieś pyszałków; przekleńci błądzący od Twych przykazań!* (Ps 119,21). W tym drugim przypadku błądzenie stało się odstępstwem. Odstępstwo od prawa Jahwe wykluczało jednostkę ze społeczności Izraela zgromadzonego w świątyni. Drugie określenie, czyli פְּתִי, występuje jeden raz w Księdze Ezechiela i należy do słownictwa mądrościowego. Rdzeń פְּתִי wskazuje na osobę młodą, niedoświadczoną, potrzebującą pouczenia²⁵. Takimi byli uczniowie, młode pokolenie, których wykształceniem zajmowali się starsi, np. psalmista zapewnia: *Przystępność Twoich słów oświeca i naiwnych (פְּתִיִּים) naucza* (Ps 119,130). Jedynie Prawo Jahwe mogło pouczyć, czyli ukształtować naiwnego, względnie prostaczka (por. Ps 19,8; 116,6). W niektórych sytuacjach osoba nazwana פְּתִי była traktowana jako przeciwieństwo człowieka rozumnego (por. Prz 9,6; 14,15.18). Naiwny, gdy nie pozwala się pouczać, obiera drogę zguby (Prz 22,3; 27,12).

O jakiej grupie osób wspomina prorok, używając tej pary określeń? Biorąc pod uwagę obręb ściśle sakralny, czyli dziedziniec wewnętrzny (w. 19), przystęp do niego mieli wyłącznie kapłani i lewici. Trudno ich jednak było nazwać naiwnymi, młodymi i niedoświadczonymi, mogli natomiast być błądzącymi. Prorok nie daje wprost odpowiedzi na tę kwestię. Wydaje się jednak, że ryt przeznaczony na siódmy dzień odnosił się do wszystkich członków społeczności Izraela, do wkraczających na teren święty, a więc na dziedziniec zewnętrzny²⁶.

Na skutek podjętych przez kapłanów czynności dokona się przebłaganie (כַּפָּרֶתֶם) świątyni (הַבַּיִת). Rdzeń כַּפָּר (por. Ez 43,20.26; 45,15.17) został użyty przez Ezechiela ostatni raz właśnie w tym wersecie. Jest to termin techniczny

²² Wzmianka o owych mężach może być dodatkiem pochodzącym z innego źródła, z którego skorzystał redaktor, por. L.C. ALLEN, *Ezekiel 12–48*, Nashville 1990, s. 266.

²³ Chodzi o grzechy popełnione bez pełnej świadomości, przeciwne do tych opisanych w Lb 15,20, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1309.

²⁴ Por. WSHP II, s. 419.

²⁵ Por. WSHP II, s. 70.

²⁶ W pierwszym rzędzie dotyczyło to jednak kapłanów, odpowiedzialnych za kult, por. J. HOMER-SKI, *Księga Ezechiela*, s. 298.

i występuje w opisie rytu Dnia Przebłagania (Kpł 16,23-28). Idea przebłagania jest niemal tożsamą z myślą o pojednaniu. Świątynia stanie się miejscem i znakiem pojednania całego Izraela z Jahwe.

1.2. Implikacje teologiczne

Wszystkie dary Jahwe są święte – dotyczy to zarówno sfery zewnętrznej (kompleks świątynny), jak i wewnętrznej (serce i duch człowieka). Prorok jednak nieustannie podkreśla grzeszność człowieka i potrzebę jego oczyszczenia – ofiary za grzechy (חַטָּאת). Ezechiel nie wypracował jeszcze koncepcji ludu doskonałego, bez grzechu i wiernie służącego Jahwe, i to pomimo zapowiedzi udzielenia przez Jahwe Izraelowi nowego serca i nowego ducha (Ez 37,26). W ten sposób prorok podkreśla ogromny dystans dzielący Boga od stworzenia. To, co święte (קֹדֶשׁ), przynależy do Jahwe, a to, co grzeszne (אָמָר) – do człowieka. Tego napięcia egzystencjalnego Ezechiel nie usuwa ze swego orędzia. Z tego też powodu dużo uwagi poświęca kwestii ofiar za grzechy, które skutkowały koniecznością oczyszczenia człowieka i środowiska jego przebywania.

W instrukcjach ofiarniczych prorok posługuje się kalendarzem kultycznym (Izraela), a nie babilońskim, aby nie rodzić skojarzenia o nowych możliwościach zbawczych narodu, płynących ze strony obcego ludu (nawet tak potężnego jak Babilonia). Ezechiel sięga zatem do „początku” i przywołuje „pierwszy dzień miesiąca” w ciągu roku (w. 18bc), a więc nawiązuje do czasu rozpoczynającej się wiosny (Abib). Będzie to sposobny czas do ofiarowania młodego cielca bez skazy (תִּמְיִם) (w. 18d), którym miały być pokropione odrzwia świątyni, ołtarz i odrzwia bramy dziedzińca wewnętrznego (ww. 18.19). Wszystko skutkowało oczyszczeniem miejsca świętego (w. 18f). Była to niejako konsekracja tej przestrzeni, podobna do rytu konsekracji ołtarza (por. Ez 34,18-27). (Jahwe zaprasza Izrael [kapłanów] do współpracy w dziele stwarzania środowiska świętości)

Izrael nie może zachowywać się biernie w obliczu nadchodzących zmian. Dzięki Ezechielowi otrzymuje pouczenie, do jakich czynności lud musi się przygotowywać. Nie będzie już powrotu do dawnych zwyczajów i praktyk, lecz wszystkie rytury będą nowe, chociaż mogą przypominać niektóre przepisy znane z prawa Mojżeszowego. Warto pamiętać, że jego ostateczny zapis (Pięcioksiąg) powstał po czasach Ezechiela. Prorok miał świadomość nowego etapu dziejów, w jakie wkroczył Izrael, dlatego jego wskazówki mają charakter oryginalny, a on sam stał się nowym prawodawcą. Ryt oczyszczenia z grzechów miał szczególne znaczenie w dziele stworzenia nowego środowiska relacji Jahwe z Izraelem, stąd prorok wielokrotnie posługuje się w tekście rdzeniem אָמָר. W całej Księdze ma on duże zastosowanie

zarówno w formie czasownikowej, jak i rzeczownikowej, na co wskazuje poniższy wykaz:

<p style="text-align: center;">חָטָא (grzeszyć, oczyszczać z grzechu)</p>	<p style="text-align: center;">חַטָּאת (grzech)</p>
<p><i>A (jednak) ty, jeśli ostrzeżesz go, sprawiedliwego, aby nie grzeszył (חָטָא) sprawiedliwy, a on nie zgrzeszy (לֹא-חָטָא), będzie żył, ponieważ został ostrzeżony, a ty duszę swoją uratujesz (Ez 3,21).</i></p>	<p><i>I gdy odwróci się sprawiedliwy od swej sprawiedliwości, i popelni przewrotność, i dam przeszkodę przed jego oblicze, on umrze, ponieważ nie ostrzegłeś go, w grzechu swoim (בְּחַטָּאתוֹ) umrze i nie będą pamiętali sprawiedliwości jego, którą czynił, a krew jego w twojej ręce znajdzie (Ez 3,20).</i></p>
<p><i>Synu człowieczy, gdy ziemia zgrzeszy przeciw Mnie (חַטָּאתֵי לִי) dopuszczając się niewierności, wówczas Ja wyciągnę rękę Moją przeciwko niej i złamię jej laskę chleba, i ześlę na nią głód, i zgładzę z niej człowieka, i zwierzę (Ez 14,13).</i></p>	
<p><i>A Samaria w połowie twoimi grzechami (חַטָּאתֶיךָ) nie zgrzeszyła (לֹא חָטָאה). A ty pomnożyłaś obrzydliwości twe bardziej niż one i usprawiedliwiałaś siostry twe we wszystkich obrzydliwościach twych, które uczyniłaś (Ez 16,51).</i></p>	
	<p><i>Także ty noś wstyd swój, która interweniowałaś na rzecz siostry swej przez grzechy twe (בְּחַטָּאתֶיךָ), które popelniałaś bardziej wstrętne od nich; sprawiedliwsze są od ciebie, a także ty zawstydz się i noś wstyd swój, gdy usprawiedliwiałaś siostry swe (Ez 16,52).</i></p>
<p><i>Oto wszystkie dusze są Moje, tak dusza ojca, jak i dusza syna, Moje są (one); dusza grzesząca (הַחַטָּאת), ona umrze (Ez 18,4).</i></p>	<p><i>I oto zrodził syna, i zobaczył wszystkie grzechy (אֶת-כָּל-חַטָּאת) ojca swego, które uczynił, i zobaczył, ale nie czynił w ten sposób (Ez 18,14).</i></p>

חטא (grzeszyć, oczyszczać z grzechu)	חטאת (grzech)
Osoba (dusza) grzesząca (חַטָּאת), ona umrze, syn nie poniesie winy ojca, a ojciec nie poniesie winy syna. Sprawiedliwy: sprawiedliwość nad nim będzie, a zły: zło nad nim będzie (Ez 18,20).	A złoczyńca, jeśli odwróci się od wszelkiego grzechu swego (כָּל-חַטָּאתוֹ), który popełniał, i będzie strzegł wszystkich przepisów Moich, i będzie czynił prawo i sprawiedliwość, na pewno będzie żył, nie umrze (Ez 18,21).
A gdyby odwrócił się sprawiedliwy od swej sprawiedliwości i uczynił nieprawość, jak wszystkie obrzydliwości, które czyni złoczyńca, czy będzie żył? Cała sprawiedliwość jego, którą czynił, nie będzie pamiętana; w niewierności swej, którą popełniał, i w grzechu swym (בְּחַטָּאתוֹ), którym zgrzeszył (אֲשֶׁר-חָטָא), w nich umrze (Ez 18,24).	
	Dlatego tak mówi Pan, Jahwe: Ponieważ przypomniałście sobie winę swoją, aby ujawnić występki wasze, aby zobaczyć grzechy wasze (חַטֹּאתֵיכֶם) we wszystkich czynach waszych; ponieważ przypomniałście sobie, w dłoni będziecie pojmani (Ez 21,29).
	I spadną niegodziwości wasze na was; grzechy (רְחֵטָאִי) bożków waszych poniesiecie i poznacie, że Ja jestem Pan, Jahwe (Ez 23,49).
Z powodu licznego handlu twego napelnily się wnętrza twoje przemocą i zgrzeszyłeś (חָטָאתָ), i strąciłem ciebie z góry Boga, i zniszczyłem ciebie, cherubie, osłoniętego, spośród kamieni ognia (Ez 28,16).	A ty, synu człowieczy, mów do domu Izraela: Tak mówicie, mówiąc: Oto występki nasze i grzechy nasze (חַטֹּאתֵינוּ) przeciwko nam (są), i w nich my gnijemy, a jak będziemy (dalej) żyli? (Ez 33,10).
A ty, synu człowieczy, mów do synów ludu twego: Sprawiedliwość sprawiedliwego nie ocali go w dniu występku jego, a bezbożność bezbożnego nie zachwieje się z powodu niej w dniu, gdy odwróci się on od bezbożności swojej; a sprawiedliwy nie może żyć w niej (sprawiedliwości) w dniu grzeszenia (חַטָּאתוֹ) swego (Ez 33,12).	A gdy powiem do bezbożnego: Na pewno umrzesz i odwróci się od grzechu swego (מִחַטָּאתוֹ) i będzie czynił prawo i sprawiedliwość (Ez 33,14).
Wszystkie grzechy jego (כָּל-חַטָּאתוֹ), którymi grzeszył (חָטָא), nie będą pamiętane mu; prawo i sprawiedliwość czynił, na pewno będzie żył (Ez 33,16).	

<p style="text-align: center;">נָטַח (grzeszyć, oczyszczać z grzechu)</p>	<p style="text-align: center;">חַטָּאת (grzech)</p>
<p><i>I nie będą się plamić już z powodu swych bożków i z powodu obrzydliwości swoich, i z powodu wszystkich odstępstw swoich; i wybawię ich z wszystkich miejsc przebywania ich, gdzie grzeszyli (נָטַח) w nich; i oczyszczę ich, i będą dla Mnie ludem, a Ja będę dla nich Bogiem (Ez 37,23).</i></p>	<p><i>A w przedsionku bramy (były) dwa stoły z tej (strony) i dwa stoły z tamtej (strony), żeby zabijać na nich całopalenie i (składać) ofiarę za grzech (חַטָּאת) i winę (Ez 40,39).</i></p>
	<p><i>I powiedział do mnie: Sale północne, sale południowe, które (były) przed obliczem oddzielonej strony, one (to są) salami świętymi, gdzie spożywają tam kapłani – którzy (są) bliscy dla Jahwe – święte nad świętymi; tam położą święte nad świętymi, a (więc) ofiarę pokarmów i ofiarę za grzech (חַטָּאת), i ofiarę za winę, bo (to jest) miejsce święte (Ez 42,13).</i></p>
	<p><i>I dasz dla kapłanów Lewiego – którzy są z pokolenia Sadoka, zbliżających się do Mnie, wyrocznia Pana, Jahwe, aby służyć Mi – cielca, potomka stada, na ofiarę za grzech (חַטָּאת) (Ez 43,19).</i></p>
<p><i>I weźmiesz z krwi jego, i dasz na czterech rogach i w czterech narożnikach obramowania, i w obszarze dookoła, i oczyścisz go (חַטָּאת), i dokonasz prześlągania jego (Ez 43,20).</i></p>	<p><i>I weźmiesz cielca, ofiarę za grzech (חַטָּאת), i spali się go w wyznaczonym miejscu świątyni, poza miejscem świętym (Ez 43,21).</i></p>
<p><i>I w dniu drugim złożysz kozła bez skazy na ofiarę za grzech (חַטָּאת) i oczyszczą (חַטָּאת) ołtarz, tak jak oczyścili (חַטָּאת) ofiarą cielca (Ez 43,22).</i></p>	
<p><i>Gdy dokończysz oczyszczenia (חַטָּאת), złożysz młodego cielca, potomka stada bez skazy, i barana z trzody bez skazy (Ez 43,23).</i></p>	<p><i>Siedem dni będziesz sporządzał kozła na ofiarę za grzech (חַטָּאת) na dzień; i (również) młodego cielca, potomka stada, i barana z trzody bez skazy, sporządzą (Ez 43,25).</i></p>

<p style="text-align: center;">זָבַח (grzeszyć, oczyszczać z grzechu)</p>	<p style="text-align: center;">חַטָּאת (grzech)</p>
	<p><i>I w dniu wejścia jego do miejsca świętego, do dziedzińca wewnętrznego, żeby pełnić służbę w miejscu świętym, złoży ofiarę za grzech swój (חַטָּאתוֹ), wyročnia Pana, Jahwe (Ez 44,27).</i></p>
	<p><i>Ofiarę pokarmów i ofiarę za grzech (חַטָּאתוֹ), i ofiarę za winę, oni będą spożywać je, i każda ofiara cherem w Izraelu dla nich będzie (Ez 44,29).</i></p>
	<p><i>A na księciu będzie (spoczywać powinno) ofiar całopalnych i ofiary pokarmowej, i ofiary płynnej w święta, i w nów księżycy, i w szabaty, we wielkim czasie wyznaczonym (dla) domu Izraela; on uczyni ofiary za grzech (חַטָּאתוֹ) i ofiary pokarmowe, i ofiary całopalne, i ofiary wspólnotowe, dla przebłagania za dom Izraela (Ez 45,17).</i></p>
<p><i>Tak mówi Pan, Jahwe: W pierwszym (miesiącu), w pierwszym (dniu) miesiąca weźmiesz młodego cielca, potomka stada bez skazy, i oczyścisz (חַטָּאתוֹ) miejsce święte (Ez 45,18).</i></p>	<p><i>I weźmie kapłan z krwi ofiary za grzechy (חַטָּאתוֹ), i da (ją) na odrzwia świątyni, i na cztery narożniki obramowania dla ołtarza, i na odrzwia bramy dziedzińca wewnętrznego (Ez 45,19).</i></p>
	<p><i>I uczyni ksiązę w dniu tym, za siebie, i za cały lud ziemi, cielca na ofiarę za grzech (חַטָּאתוֹ) (Ez 45,22).</i></p>
	<p><i>I siedem dni (będzie) święto (pielgrzymie); uczyni ofiarę całopalną dla Jahwe: siedem cielców i siedem baranów bez skaz codziennie (przez) siedem dni, a ofiarę za grzech (חַטָּאתוֹ), owłosione kozły codziennie (Ez 45,23).</i></p>
	<p><i>W siódmym (miesiącu), w piętnastym dniu miesiąca, w święto uczyni to samo przez siedem dni, tak ofiarę za grzech (חַטָּאתוֹ), jak ofiarę całopalną, i tak ofiarę pokarmową, i jak oliwę (Ez 45,25).</i></p>

<p style="text-align: center;">נָטָה (grzeszyć, oczyszczać z grzechu)</p>	<p style="text-align: center;">חַטָּאת (grzech)</p>
	<p><i>I powiedział do mnie: To (jest) miejsce, gdzie będą gotować tam kapłani (mięso) ofiarę za winę i ofiarę za grzech (חַטָּאתֵי הַחַטָּאת), gdzie będą piec ofiarę pokarmów, żeby nie wyprowadzać na dziedziniec zewnętrzny, aby (nie) uświęcić lud (Ez 46,20).</i></p>

Grzechy Izraela (mieszkańców Jerozolimy) doprowadziły do największego kryzysu, w jakim znalazł się naród. Proces ostatecznego upadku trwał ok. 10 lat – pomiędzy pierwszym a drugim zdobyciem Jerozolimy przez Nabuchodonozora (597–587/586 r. przed Chr.). Był to czas decydujący również o życiu Ezechiela oraz tych wszystkich, do których został on posłany. Jahwe wybrał tego syna kapłana Buziego na swego proroka i posłał do ludu buntowników (Ez 2,3). Jego zadaniem nie było zatem pouczenie o sytuacji społeczno-politycznej ówczesnego świata, opanowanego w większości przez Babilończyków. Prorok niewątpliwie nie odpowiadał na wiele pytań nurtujących gala (zesłańców), pomimo zgłaszanych oczekiwań (Ez 8,1). Pierwsze zadanie, jakie zostało przez Jahwe postawione Ezechielowi, doskonale wyraża polecenie zapisane w Ez 22,2d: Spraw, by poznało ono [miasto] wszystkie obrzydliwości swe. W centrum uwagi znalazła się Jerozolima, ona w tym okresie reprezentowała bowiem cały Izrael. To ona sprawiała, że „ziemia zgrzeszyła przeciw Jahwe”, sprowadzając głód na wszystkich mieszkańców (Ez 14,13).

Jerozolima została uznana za gniazdo grzechów (בְּחַטָּאתֵיהֶם), które opanowało serce mieszkańców, nawet w pogardzanej Samarii nie popełniano w połowie tylu grzechów (Ez 16,51-52). To właśnie z powodu tych grzechów mieszkańcy będą pojmani przez Nabuchodonozora (Ez 21,29). Zwłaszcza grzechy bałwochwalstwa sprowadzały klęskę na miasto, które będzie nosiło swą winę. Karanie ostatecznie jednak doprowadzi do zwycięstwa Jahwe, który zostanie na nowo poznany (Ez 23,49).

Na skutek interwencji Jahwe naród rozpoznał tragizm swojego stanu, dlatego pojawiała się kwestia, czy na skutek popełnionych grzechów czeka ich wyłącznie śmierć (por. Ez 33,10). Odpowiedź Pana jest jednoznaczna: *Czy znajduję upodobanie w śmierci bezbożnika, czy raczej w tym, że odwróci się bezbożny z drogi swojej i będzie żył; Odwróćcie się, odwróćcie się od dróg waszych złych, a dlaczego umieracie, domu Izraela?* (Ez 33,11). Jahwe jest Bogiem życia i żywych, tymcza-

sem Izrael uczynił bardzo wiele, by nie skorzystać z tego największego daru Pana. Wybrał drogę grzechu (חַטָּאָה), która była wbrew jego powołaniu, a zatem wbrew zamysłowi Jahwe. Ten zbawczy zamysł przekazuje zesłańcom właśnie Ezechiel, który jako stróż dołożył wiele starań, by pouczyć o drodze sprawiedliwości i odstąpieniu od grzechu (Ez 3,16-21; 18,1-32; 33,1-20). Jego wysiłki miały przygotować ostateczną interwencję Jahwe, na skutek której odnowiony naród nie pograży się ponownie w grzechach, lecz będzie oczyszczony, żyjąc w przyjaźni z Jahwe (Ez 37,23).

Zapowiedź bezgrzesznego Izraela to wizja na czasy eschatologiczne, które w orędziu Ezechiela nie otrzymują jeszcze pełnego wyrazu. Prorok jest otwarty na wszelkie działanie Jahwe (także w odległej przyszłości), nie dane mu było bowiem (na tym etapie dziejów zbawienia) ujawniać ostatecznego zamysłu Pana względem Izraela (i całej ludzkości). Świadectwem specyficznym Ezechielowego ujęcia przyszłości nowego Izraela jest przypisanie mu w dalszym ciągu skłonności do grzechu. Temat ten przewija się w wielu miejscach opisu wizji (Ez 40–48). Na terenie świątyni były dwa stoły przeznaczone na przygotowywanie zwierząt do złożenia ich w ofierze za grzech i winę (Ez 40,39). Funkcję tę będą spełniali kapłani Sadoka (Ez 43,19-25), zgodnie z wymaganiami prawa Jahwe (Ez 44,15–45,25; 46,20), szczególny udział w tym dziele będzie miał książę (Ez 45,17.22). Ezechiel niewątpliwie przywołuje na myśl praktyki ofiarnicze (za grzechy) znane mu z Jeruzolimy i aplikuje je do nowej sytuacji. Chociaż lud (kapłani i książę) będzie postępował zgodnie z możliwościami, jakie otrzyma na skutek daru nowego serca i nowego ducha, tym niemniej grzech pozostanie dla niego ciężarem powodującym zmagę, która musiała być każdorazowo oczyszczona, gdy Izrael przystępował do miejsca świętego (sacrum). Świętość nie jest domeną człowieka. Ten fakt przywołuje prorok, dlatego tak konsekwentnie przypomina o grzeszności ludu, nawet w perspektywie wielkiej odnowy. Prawdziwa przemiana miała dokonać się dopiero w przyszłości, wówczas gdy nastąpi pełnia czasu (Ga 4,4), lecz do tego zwrotnego momentu dziejów miał doprowadzić Izrael (ludzkość) już inny prorok – św. Jan Chrzciciel.

Chrzciciel skierował orędzie do całego Izraela i nawoływał do prostowania dróg Panu (Mt 3,3), a zarazem do nawracania się błądzących, którzy trwali w grzechach. Błądzący, o których wspomina również Ezechiel (w. 20c), to ci wszyscy, którzy nie uznali prawa Pana za właściwe drogowskazy prowadzące do życia pełnego i bezpiecznego. Błądzącym jest każdy, kto nie postępuje według zamysłu Bożego, nawet wówczas, gdy mu się zdaje, że wypełnia Jego wolę. Przyznał to św. Paweł: *Niegdyś bowiem i my byliśmy nierozumni, oporni, błądzący (πλανώμενοι), służyliśmy różnym żądzom i rozkoszom, żyjąc w złości i zawiści, godni obrzydzenia, pełni*

nienawiści jedni ku drugim (Tt 3,3). Apostoł opisuje stan każdego człowieka (Żyda i Greka) pozostającego poza Duchem Świętym, który odradza go w chrzcie św. To właśnie ten moment dziejowy sprawia, że wierzący, który w świecie jest osobą grzeszącą, otrzymuje nową perspektywę życia doskonałego, w świętości, a przede wszystkim w bliskości Boga. W tym ostatecznym „miejscu” nie będą potrzebne już ofiary za grzech, lecz będzie uczestnictwo w życiu Jezusa Chrystusa, Syna Bożego (por. Ap 21–22).

2. Celebrowanie Paschy i święta Namiotów (Ez 45,21-25)

Celebracja świąt wyznaczała rytm życia Izraela zarówno w wymiarze religijnym, jak i społecznym. Szczególnie ważnymi były święta pątnicze, do których należała Pascha i święto Namiotów. Pobożni Izraelici udawali się wówczas do Jerozolimy. Ich celem była świątynia – miejsce zamieszkiwania chwały Jahwe. Temat ten podejmuje prorok w tekście Ez 45,21-25, który można podzielić na następujące części:

- w. 21a Informacja chronologiczna I (*W pierwszym [miesiącu]*)
- w. 21b Informacja chronologiczna II (*w czternastym dniu miesiąca*)
- w. 21c Święto (*będzie dla was Pascha*)
- w. 21d Czas trwania świętowania (*święto siedmiu dni*)
- w. 21e Forma świętowania (*[kiedy to] chleby niekwaszone będą spożywane*)
- w. 22a Polecenie Jahwe I (*I uczyni księżę*)
- w. 22b Informacja chronologiczna III (*w dniu tym*)
- w. 22c Beneficjent czynności ofiarniczej I (*za siebie*)
- w. 22d Beneficjent czynności ofiarniczej II (*i za cały lud ziemi*)
- w. 22e Żertwa ofiarna I (*cielec*)
- w. 22f Rodzaj ofiary I (*na ofiarę za grzech*)
- w. 23a Czas trwania uroczystości (*I siedem dni [będzie]*)
- w. 23b Typ uroczystości (*święto [pielgrzymie]*)
- w. 23c Polecenie Jahwe II (*uczyni ofiarę*)

- w. 23d Rodzaj ofiary II (*całopalna dla Jahwe*)
- w. 23e Żertwa ofiarna II (*siedem cielców*)
- w. 23f Żertwa ofiarna III (*i siedem baranów*)
- w. 23g Blizsze określenie żertwy ofiarnej – cielców i baranów (*bez skaz codziennie*)
- w. 23h Czas trwania czynności (*[przez] siedem dni*)
- w. 23i Rodzaj ofiary III (*a ofiarę za grzech*)
- w. 23j Blizsze określenie żertwy ofiarnej (*owłosione kozły*)
- w. 23k Okres wykonywanych czynności (*codziennie*)
- w. 24a Rodzaj ofiary IV (*A ofiara pokarmowa*)
- w. 24b Miara ofiarnicza I (*efa dla cielca*)
- w. 24c Miara ofiarnicza II (*i efa dla barana*)
- w. 24d Polecenie Jahwe III (*uczyniona będzie [przez niego]*)
- w. 24e Miara ofiarnicza III (*a [także] oliwy hin dla efy*)
- w. 25a Informacja chronologiczna IV (*W siódmym [miesiącu]*)
- w. 25b Informacja chronologiczna VI (*w piętnastym dniu miesiąca*)
- w. 25c Typ uroczystości (*w święto*)
- w. 25d Polecenie Jahwe IV (*uczyni to samo*)
- w. 25e Czas trwania czynności (*przez siedem dni*)
- w. 25f Rodzaj ofiary V (*tak ofiarę za grzech*)
- w. 25g Rodzaj ofiary VI (*jak ofiarę całopalną*)
- w. 25h Rodzaj ofiary VII (*i tak ofiarę pokarmową*)
- w. 25i Rodzaj ofiary VIII (*i jak oliwę*).

2.1. Analiza egzegetyczna

Ezechiel nawiązuje do tradycji okresu monarchicznego i podaje wskazówki dotyczące celebrowania wielkich świąt Izraela, począwszy od Paschy: *W pierwszym (miesiącu), w czternastym dniu miesiąca, będzie dla was Pascha, święto siedmiu dni, (kiedy to) chleby niekwaszone będą spożywane* (w. 21). Pierwszy miesiąc

(por. w. 18), czyli *Nisan* (por. Wj 34,18), był dla Izraela miesiącem wyjątkowym ze względu na świętowanie Paschy: *Dzień ten będzie dla was dniem pamiętnym i obchodzić go będziecie jako święto dla uczczenia Jahwe. Po wszystkie pokolenia – na zawsze w tym dniu świętować będziecie* (Wj 12,14). Ofiara paschalna składana była o zmierzchu czternastego dnia miesiąca *Nisan* (por. Wj 12,6)²⁷. Uroczystości trwały siedem dni, w których czasie spożywano wyłącznie praśne chleby (Wj 12,15). Święto Paschy było pamiętką i urzeczywistnieniem cudownego ocalenia narodu z niewoli egipskiej. Po spożyciu baranka w piętnastym dniu *Nisan* rozpoczynało się święto Praśników. Obie uroczystości stały się wielkim świętowaniem paschalnym. Ezechiel podkreśla znaczenie tej uroczystości również dla rytu odnowionej świątyni. Będzie to *święto* (אָה) *siedmiu dni*. Termin אָה (procesja, taniec, uroczystość, pielgrzymka)²⁸ pojawia się u Ezechiela kilkakrotnie (Ez 45,17.21.23.25; 46,11) i nawiązuje do tradycji świąt pielgrzymkowych²⁹. W Izraelu znane były trzy takie święta: Tygodni (Pwt 16,9,12), Namiotów (Pwt 16,13-15) oraz Paschy/Praśników³⁰ (por. Wj 34,25; Pwt 16,1-8.16)³¹. Ezechiel utożsamia święto Paschy ze świętem Praśników³². Miało ono wielkie znaczenie dla Izraela i jego relacji z Jahwe. Wówczas to władca otrzymywał szczególne polecenie: *I uczyni książę w dniu tym, za siebie, i za cały lud ziemi, cielca na ofiarę za grzech* (w. 22). Słowa te podają szczegół związany ze świętowaniem Paschy. Uwaga Ezechiela spoczywa na księciu, którego zadania były już wielokrotnie wcześniej wspomniane (por. ww. 7.8.9.16.17)³³, lecz pierwszy raz w kontekście tego centralnego *święta* (אָה) w Izraelu. Tradycyjnie była to uroczystość celebrowana przez wszystkich mieszkańców (Wj 34,25). O zmierzchu zabijano baranka (Wj 12,6). W okresie świątecznym wykonywano tę czynność na dziedzińcu kapłanów (czyli to właściciel, a nie kapłan), następnie baranek był przynoszony do domu. Uczta paschalna miała charakter rodzinny, której przewodniczył patriarcha rodu (Wj 12,3-4). Ezechiel, szanując znaczenie tego święta, ujmuje jego celebrację w perspektywie Izraela, jako jednej

²⁷ Tekst Wj 12 wskazuje, że święto Paschy miało swe egipskie pochodzenie.

²⁸ Por. WSHP I, s. 275.

²⁹ Termin אָה to motyw przewodni ww. 21-25, anonsowany już w w. 17, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 664.

³⁰ Święta te były ze sobą bardzo zintegrowane, czasami mogły być określone jednym terminem אָה, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21-48*, s. 1310.

³¹ Święto Praśników miało charakter pątniczy, natomiast taki charakter święta Paschy (אָה) przypisuje jedynie tekst Wj 34,25.

³² Por. Wj 12,1-20; 23,15; Lb 28,16-25; Pwt 16,1-8.

³³ Książę ponosił szczególną odpowiedzialność na organizację kultu i bezpieczeństwo ludu, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 667.

wielkiej rodziny. Funkcję patriarchy rodu spełnia sam książę. Izrael jest ponownie zjednoczony, a więzy łączące wszystkich członków ludu miały opierać się na relacji ojciec – syn, co w ówczesnej kulturze było traktowane jako wzorzec. Izrael odbudowywał w ten sposób swój pierwotny charakter, a więc taki, jaki konstytuował go w okresie patriarchalnym. Pierwowzorem odnowy Izraela była natomiast reforma króla Ezechiasza, który dołożył wiele starań, by święto Paschy jednoczyło cały lud (2 Krn 30,1-14); król czuł się odpowiedzialny za swój naród i zanosił modły do Pana: *Jahwe, w dobroci swej racz przebaczyć tym wszystkim, którzy szczerym sercem szukali Jahwe, Boga swych ojców, choć nie odznaczyli się czystością wymaganą do spożywania rzeczy świętych* (2 Krn 30,18b-19). Ezechiel nie podaje szczegółowych informacji na temat roli księcia, poza kwestią przygotowania przez niego ofiary z cielca (פֶּרֶךְ) za grzech (חַטָּאת)³⁴. Święta paschalne w pierwszym rzędzie upamiętniały Wyjście, a więc wybawienie, jakie naród otrzymał od Jahwe. Prorok tymczasem koncentruje się na kwestii oczyszczenia, pojednania, usunięcia wszelkiego grzechu³⁵. Było to zgodne z ogólną tendencją teologiczną Ezechiela, który prezentuje temat oczyszczenia i pojednania, poczynawszy od wzmianki o powrocie chwały Jahwe do świątyni (Ez 43,1-12). Prorok wykazuje, iż najważniejszą kwestią, przed jaką stał lud³⁶, było oczyszczenie się z wszelkiego grzechu i owocne uczestnictwo w kulcie świątynnym³⁷. Ezechiel nie wspomina o ofierze z baranka, lecz o ofierze z cielca (פֶּרֶךְ), który z Prawie Mojżeszowym wraz z barankiem i siedmioma jagniętami miał być ofiarowany dnia piętnastego miesiąca *Nisan*, w święto siedmiu dni (Lb 28,16-19)³⁸.

Motywy siódemki pojawiają się w kolejnym wersecie: *I siedem dni (będzie) święto (pielgrzymie); uczyni ofiarę całopalną dla Jahwe: siedem cielców i siedem baranów bez skaz codziennie (przez) siedem dni, a ofiarę za grzech, owłosione kozły codzien-*

³⁴ W przeszłości świętowanie Paschy w Izraelu bywało zaniedbywane; ten stan rzeczy uzdrawiały reformy władców, którzy czuli się odpowiedzialni za kult (Ezechiasz i Jozjasz), por. H.D. HUMMEL, *Ezechiel 21–48*, s. 1310.

³⁵ Prorok wprowadza tu motyw, który jest bardziej podkreślany w czasie świętowania Dnia Prześlągania (Kpł 16,6), por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 299.

³⁶ W w. 22 prorok używa określenia *lud ziemi*, tymczasem w w. 17 była mowa o *domu Izraela* (aspekt arystokratyczny), por. W. ZIMMERLI, *Ezechiel 2*, s. 484.

³⁷ W społeczności Izraela książę będzie posiadał pozycję uprzywilejowaną, por. L.C. ALLEN, *Ezechiel 12–48*, s. 266.

³⁸ D.I. Block prezentuje rozwój przepisów dotyczących świętowania Paschy (składanych ofiar) i wskazuje na cztery teksty starotestamentalne:

חַטָּאת = ofiara z baranka (Wj 12,1-28).

חַטָּאת = ofiara z baranka wspomagana ofiarami z cielców i kozłów (Lb 28,16-25; 2 Krn 30,15-17).

חַטָּאת = ofiara z baranka, cielców i kozłów (2 Krn 35,7-9).

חַטָּאת = ofiara z cielców i kozłów, nie jest wspomniany baranek (Ez 45,21-24).

Por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezechiel*, t. II, s. 666.

nie (w. 23). Pascha i Święto Tygodni, stopione w jeden okres świąteczny, będą wypełnione czynnościami ofiarniczymi, których poprawność nadzorować będzie książę. Ezechiel nie powtarza nazwy **הַפֶּסַח** (*Pascha*)³⁹, lecz używa terminu **הַג** (*święto*), podkreślając tym samym jego charakter pątniczny. W. 23 strukturowany jest rdzeniem **יוֹם** (*dzień*) oraz liczbą *siedem* (**שֶׁבַע**); oba rdzenie użyte są w wypowiedzi cztery razy. Chodzi o pełny okres święty, obchodzony w świętym miejscu. Pielgrzymkowy charakter tej uroczystości sprawia, że w czasie obchodu siedmiu dni *święta* (**הַג**) obecny będzie cały Izrael. Codziennie przez siedem dni będą składane ofiary całopalne dla Jahwe. Ofiarowanych będzie: *Siedem cielców i siedem baranów bez skaz*. Wprawdzie pierwotne prawo nic nie mówiło na temat tych ofiar (Wj 12–13), zostało ono jednak uzupełnione w prawodawstwie kapłańskim, które wspomina o ofierze z cielców, baranów i jednorocznych jagniąt (Lb 28,16-25).

Z kolei Ezechiel ponownie wspomina ofiarę *za grzech* (**חַטָּאת**) składaną z kózłów. W ten sposób motyw oczyszczenia i pojednania doznaje swej kontynuacji (por. ww. 17-22). Uzupełnieniem krwawych ofiar miały być ofiary *pokarmowe* (**מִנְחָה**): *A ofiara pokarmowa: efa dla cielca i efa dla barana, uczyniona będzie (przez niego); a (także) oliwy hin dla efy* (w. 24). Zarówno dla cielca, jak i dla barana była przewidziana miara jednej *efy*, prawdopodobnie czystej mąki, a do tego *hin* (ok. cztery litry) oliwy. To rozszerzenie rytuału ofiarniczego (podanie miar ofiar pokarmowych) sprawowanego podczas Paschy wskazuje na specyficznie Ezechielowe ujęcie tego istotnego doświadczenia religijnego Izraela (prorok być może znał tradycję zawartą w Lb 28,20-21)⁴⁰.

Cały fragment Ez 45,18-25 zawiera dwa ramowe określenia chronologiczne. W w. 18 jest mowa o miesiącu pierwszym, natomiast w w. 25 – o siódmym (*Tiszri*): *W siódmym (miesiącu), w piętnastym dniu miesiąca, w święto uczyni to samo przez siedem dni, tak ofiarę za grzech, jak ofiarę całopalną, i tak ofiarę pokarmową, i jak oliwę*. Ezechiel zatem dzieli rok na dwie części (wiossenno-letnią i jesienno-zimową). Tej pierwszej części poświęca prorok gros swej wypowiedzi, natomiast do okresu jesienno-zimowego nawiązuje jedynie w w. 25. Mowa jest tu o obchodach kolejnego święta pątniczego (**הַג**), które nie zostało jednak nazwane⁴¹. W kalendarzu

³⁹ **הַפֶּסַח**: święto pierwotnie związane z rytuałem apotropaicznym nomadów witających wiosnę, w Izraelu ściśle związane z wydarzeniem Wyjścia, por. WSHP II, s. 36.

⁴⁰ W perspektywie Ezechiela rola świętowania Paschy w Izraelu uległa zmianie i nie posiadała już centralnego znaczenia, jak było to w okresie pierwszej świątyni, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 666.

⁴¹ W w. 25 aż 5 razy pojawia się cząsteczka **כַּ** (tak, tak wiele, jak), która podkreśla związek prezentowanych przepisów z prawami dotyczącymi świętowania Paschy, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1311.

Izraela obchodzono na jesień *Święto Szalasów/Namiotów* (חג הסוכות)⁴². Podstawą jego obchodów było radosne dziękczynienie za zbiory (Wj 16,13)⁴³. Było to święto, w którym należało pielgrzymować do Jerozolimy, a jego obchody trwały siedem dni⁴⁴. Wspominano wówczas także poświęcenie świątyni Salomona. Według Kpł 23,33-34 święto obchodzono przez osiem dni: *Piętnastego dnia tego siódmego miesiąca jest Święto Namiotów* (w. 34), w ósmym dniu składano specjalne ofiary. Izraelici mieli przez siedem dni mieszkać w szałasach na pamiątkę pobytu na pustyni po wyjściu z Egiptu (Kpł 23,42-43). Ezechiel nie posługuje się określeniem חג הסוכות, lecz używa prostego terminu חג, który oznacza święto pątnicze, a taką uroczystością obchodzoną na jesień było wyłącznie święto Namiotów, bardzo licznie i uroczyście celebrowane, zwłaszcza po reformie Ezdrasza (Ne 8,17). Prorok nie odnosi się do szczegółów barwnego sposobu obchodzenia tego święta. Jego uwaga ponownie koncentruje się na temacie ofiar i oczyszczenia. Rodzaj ofiar wymienionych w w. 25 nawiązuje do zertw wspomnianych już wcześniej (ww. 23-24). Tym razem *ofiara za grzech* (זאת) została umieszczona na pierwszym miejscu⁴⁵. Prorok mocno akcentuje podstawowy motyw całego fragmentu (ww. 13-25)⁴⁶, w którym dominuje kwestia oczyszczenia, czyli usunięcia wszelkiej przeszkody w uczestnictwie Izraela w kulcie sprawowanym w odnowionej świątyni⁴⁷.

2.2. Implikacje teologiczne

Pascha (חג הפסח) była centralnym wydarzeniem w całym kultycznym kalendarzu Izraela, integralnie złączonym ze świętem Przaśników (niekwaszonego chleba). Termin חג הפסח pochodzi od czasownika פסח, który wyraża ideę stania nad kimś, pilnowania, czyli ochraniania⁴⁸. Takim (chroniącym) jest Jahwe względem Izraela. Już w Egipcie ochraniał lud przed plagą śmierci pierworodnych. Ezechiel jako je-

⁴² חג הסוכות: *gęstwina, szalas*, por. WSHP I, s. 706.

⁴³ Chodzi głównie o zbiór fig, oliwek i winogron, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 299.

⁴⁴ Tyle samo dni, co wyżej wspomniane święta Paschy i Przaśników (ww. 21-24).

⁴⁵ Prorok nadaje wszystkim świętom (wspominanym w ww. 21-25) charakter prześlągalny, por. W. ZIMMERLI, *Ezekiel 2*, s. 486.

⁴⁶ Święta i składane w czasie ich trwania ofiary są znakiem transformacji, jaka dokonała się w Izraelu, który stał się ludem Bożym, służącym Jahwe, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 667.

⁴⁷ Wskazania dotyczące świętowania przekazane przez Ezechiela (ww. 21-25) odbiegają znacznie od prawodawstwa Mojżeszowego; może to sugerować wyidealizowany ich charakter, włączony w bogatą symbolikę teologii Ezechiela, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 299.

⁴⁸ Por. B.A. LEVINE, *Święta i uroczystości*, w: B.M. METZGER, M.D. COOGAN (red.), *Słownik wiedzy biblijnej*, tłum. P. PACHCIAREK, Warszawa 1997, s. 750..

dyny spośród wszystkich proroków przywołuje wprost temat Paschy (חַדְשׁוֹ), nie nawiązuje jednak bezpośrednio do wydarzeń egipskich (Wyjścia), lecz wpisuje to święto w kalendarz wydarzeń dokonujących się w nowej świątyni. Jak wiadomo, prorok przywołuje temat nowego Wyjścia (por. Ez 20,34-44), lecz Pascha z w. 21 nie nawiązuje do tego wydarzenia. Prorok koncentruje się na temacie oczyszczenia z grzechów (ww. 22f.23i.25f) na skutek ofiar składanych przy okazji różnych świąt, w tym Paschy. Jak się wydaje, Ezechiel w obchodzie tego święta akcentuje ścisły związek Izraela z Jahwe, który ochrania lud i czyni go bezpiecznym. Już prorok Izajasz używa czasownika פָּסַח w wyroczni przeciw Asyrii, zapewniając, że Jahwe ochroni Izrael przed wrogiem: *Jak ptaki latające, tak Pan Zastępów osłoni Jeruzalem, osłoni i uwolni, ocali (פָּסַח) i wyzwoli* (Iz 31,5). Jahwe jest Bogiem, który osłania, uwalnia, ocala i wyzwala. Takim jest Bóg w przesłaniu Ezechiela, w kontekście motywu świętowania Paschy. Izrael ma wyjątkowy przystęp do świątyni, gdzie może uczcić Pana i doświadczać pełnego bezpieczeństwa, pomimo swojej grzeszności. Liczne ofiary za grzechy (חַטָּאת) dokonują oczyszczenia, które sprawiają, że naród może autentycznie przebywać w bliskości Jahwe. Ezechiel nie zna jednorazowej ofiary ekspiacyjnej, dlatego ofiary typu חַטָּאת musiały być powtarzane. Naród będzie bezpieczny wyłącznie dzięki Jahwe, który okazując troskę o lud, uzdalnia go do nieustannego oczyszczania się.

Ezechiel dzieli kalendarz kultyczny na dwie części. Pierwsza jego część jest inaugurowana wiosennym świętem Paschy/Przaśników (w pierwszym miesiącu = *Abib/Nisan*), natomiast drugą część (jesienną) rozpoczyna święto Namiotów (w siódmym miesiącu = *Tiszri*). Święta te mają swoją genezę ściśle powiązaną ze zmianami pór roku, a tym samym odnoszą się do dojrzewania roślin uprawnych (na wiosnę oraz w jesieni). Ten aspekt nie jest jednak obecny w przesłaniu Ezechiela, który koncentruje uwagę na relacji Izraela z Jahwe, która w szczególny sposób była manifestowana podczas świąt oraz składanych ofiar nie tylko za grzech, lecz również ofiar całopalnych, pokarmowych i z oliwy (ww. 23d.24ae.25ghi). Święta będą obchodzone przez siedem dni (ww. 23a.25e), co wskazuje na pełny okres, w którym zostaną ofiarowane żertwy z cielców, baranów, kozłów oraz roślin. Wszystko musi być bez skazy (תְּמִימִים), zwłaszcza dotyczy to zwierząt. Wprawdzie czynności ofiarnicze wykonywane były przede wszystkim przez kapłanów, niemniej jednak prorok ponownie wskazuje na rolę księcia, który złoży cielca na ofiarę za grzech, zarówno za siebie, jak i za lud ziemi (w. 22). Na księciu ciążyła wielka odpowiedzialność za cały Izrael, stąd jego uprzywilejowana pozycja, również w kwestiach kultycznych.

Prorok nazywa święta terminem חַג, który (jak wiadomo) podkreśla pielgrzymkowy charakter tej uroczystości. Termin ten występuje w Pięcioksięgu,

księgach historycznych i prorockich Starego Testamentu, co wykazuje poniższe zestawienie:

Pięcioksiąg	Księgi historyczne	Księgi prorockie
<p><i>Mojżesz odpowiedział: „Pójdziemy z naszymi dziećmi i starcami, z synami i córkami, z owcami i bydłem; pójdziemy, bo mamy obchodzić święto Jahwe (חַג־יְהוָה)” (Wj 10,9).</i></p>	<p><i>Rzekli: „Oto co roku jest święto Jahwe (הַיְהוָה חַג־יְהוָה) w Szilo. Leży ono na północ od Betel, na wschód od drogi wiodącej z Betel do Sychem, a na południe od Lebony” (Sdz 21,19).</i></p>	<p><i>Ach, Arielu, Arielu, miasto, gdzie obozował Dawid! Dodajcie rok do roku, święta (חַגִּים) niech biegną swym cyklem! (Iz 29,1).</i></p>
<p><i>Dzień ten będzie dla was dniem pamiętnym i obchodzić go będziecie jako święto dla uczczenia Jahwe (חַג לַיהוָה). Po wszystkie pokolenia – na zawsze w tym dniu świętować będziecie (Wj 12,14).</i></p>	<p><i>Zebrał się więc u króla Salomona wszyscy Izraelici w miesiącu Etanim, na święto (בַּחֵג) (Namiotów) przypadające w siódmym miesiącu (1 Krl 8,2).</i></p>	<p><i>Pieśni mieć będziecie, jak przy nocnym obchodzie święta (בְּלֵילֵהַתְּקֵדָשׁ-חֵג), i radość serca jak u tego, co idzie przy dźwiękach fletu, zdążając na górę Jahwe, ku Skale Izraela (Iz 30,29).</i></p>
<p><i>Przez siedem dni będziesz jadł chleb niekwaszony, a w dniu siódmym będzie dla ciebie święto ku czci Jahwe (חַג לַיהוָה) (Wj 13,6).</i></p>	<p><i>Wtedy Salomon, a z nim wielkie zgromadzenie całego Izraela od Wejścia do Chamat aż do Potoku Egipskiego, obchodził uroczyste święto (אֶת־הַחֵג) przed Jahwe, Bogiem naszym, przez siedem i siedem dni, to jest czternaście dni (1 Krl 8,65).</i></p>	<p><i>A na księżcu będzie (spoczywać powinien) ofiar całopalnych i ofiary pokarmowej, i ofiary płynnej w święta (בַּחַגִּים), i w now księżycu, i w szabat, we wielkim czasie wyznaczonym (dla) domu Izraela; on uczyni ofiary za grzech i ofiary pokarmowe, i ofiary całopalne, i ofiary wspólnotowe, dla prześlągnięcia za dom Izraela (Ez 45,17).</i></p>

Pięcioksiąg	Księgi historyczne	Księgi prorockie
<p>Obchodząc święto Przasników (אֶת־הַגַּג הַמִּצּוֹת), będziesz jadł, jak ci to nakazałem, przez siedem dni chleb z niekwaszonej mąki, w oznaczonym dniu miesiąca Abib, gdyż w tym miesiącu wyszedłeś z Egiptu. I nie powinniście pokazywać się przede Mną z próżnymi rękami (Wj 23,15).</p>	<p>Następnie Jeroboam ustanowił święto (הַגַּג) w ósmym miesiącu, piętnastego dnia tego miesiąca, naśladując święto (בְּהַגַּג) obchodzone w Judzie, oraz sam przystąpił do ołtarza. Tak uczynił w Betel, składając krwawą ofiarę cielcom, które sporządził, i ustanowił w Betel kapłanów wyżyn, które urządził (Krl 12,32).</p>	<p>W pierwszym (miesiącu), w czternastym dniu miesiąca, będzie dla was Pascha, święto (הַפֶּסַח הַגַּג) siedmiu dni, (kiedy to) chleby niekwaszone będą spożywane (Ez 45,21).</p>
<p>Święto Żniw (וְהַגַּג הַקִּצִּיר) pierwszych twoich zbiorów z tego, co posiałeś na roli, oraz święto Zbiorów (וְהַגַּג הָאֶסֶף) na końcu roku, gdy zbierzesz z pola twój plon (Wj 23,16).</p>	<p>Przystąpił do ołtarza, który sporządził w Betel w piętnastym dniu ósmego miesiąca, który sobie wymyślił, aby ustanowić święto (הַגַּג) dla Izraelitów. Przystąpił więc do ołtarza, by złożyć ofiarę kadzielną (1 Krl 12,33).</p>	<p>I siedem dni (będzie) święto (pielgrzymie) (וַיִּמְרֹחֶה־הַגַּג); uczyni ofiarę całopalną dla Jahwe: siedem cielców i siedem baranów bez skaz codziennie (przez) siedem dni, a ofiarę za grzech, owłosione kozły codziennie (Ez 45,23).</p>
<p>Nie będziesz składał krwi mojej ofiary z chlebem kwaszonym i nie będziesz przechowywał do rana tłuszczu mojej świątecznej ofiary (חֶלֶב־הַגַּגִּי) (Wj 23,18).</p>	<p>Zebrawali się więc u króla wszyscy Izraelici na święto (בְּהַגַּג), siódmego miesiąca (2 Krn 5,3).</p>	<p>W siódmym (miesiącu), w piętnastym dniu miesiąca, w święto (בְּהַגַּג) uczyni to samo przez siedem dni, tak ofiarę za grzech, jak ofiarę całopalną, i tak ofiarę pokarmową, i jak oliwę (Ez 45,25).</p>
<p>A widząc to, Aaron kazał postawić ołtarz przed nim i powiedział: „Jutro będzie uroczystość ku czci Jahwe (הַגַּג לַיהוָה)” (Wj 32,5).</p>	<p>Wtedy Salomon, a z nim wielkie zgromadzenie całego Izraela, od Wejścia do Chatat aż do Potoku Egipskiego, obchodzili uroczyste święto (אֶת־הַהַגַּג) przez siedem dni (2 Krn 7,8).</p>	<p>A w święta (וַיִּבְחַגֵּימ) i w czasie wyznaczonym będzie ofiara pokarmowa: efa dla cielca i efa dla barana, i dla baranków, dar ręki jego, i oliwy hin dla efy (Ez 46,11).</p>

Pięcioksiąg	Księgi historyczne	Księgi prorockie
<p>Zachowaj święto Przaśników (אֶת־חַג הַמִּצּוֹת); przez siedem dni będziesz jadł chleby przaśne, jak to ci poleciłem. A uczynisz to w czasie oznaczonym, czyli w miesiącu Abib, gdyż wtedy wyszedłeś z Egiptu (Wj 34,18).</p>	<p>W ósmym dniu odbyło się uroczyste zebranie, bo siedem dni trwało poświęcenie ołtarza i siedem dni święto (וַיִּהְיֶה) (2 Krn 7,9).</p>	<p>I usunę jej radość całą, jej święto (חַגָּהּ), jej nów, jej szabat i każde jej zebranie (Oz 2,13).</p>
<p>Będziesz obchodził święto Tygodni (וַחַג שִׁבְעַת), pierwocin, żniwa pszenicy i święto Zbiorów przy końcu roku (Wj 34,22).</p>	<p>aby zgodnie z porządkiem każdego dnia według nakazu Mojżesza składać ofiary w szabaty, dni nowiu księżycy i w trzy uroczystości roku: w święto (בַּחַג הַמִּצּוֹת) Przaśników, w święto Tygodni (וּבַחַג הַשִּׁבְעוֹת) i w święto Namiotów (וּבַחַג הַסֻּכּוֹת) (2 Krn 8,13).</p>	<p>Cóż uczynicie na dzień spotkania, na dzień święta Jahwe? (חַג־יְהוָה) (Oz 9,5).</p>
<p>Krwi moich ofiar nie powinieneś składać razem z kwaszonym chlebem, i nic z ofiary paschalnej (חַג־הַפֶּסַח) nie powinno pozostać na drugi dzień (Wj 34,25).</p>	<p>I tak zebrał się w Jerozolimie wielki tłum ludu, aby obchodzić w drugim miesiącu święto Przaśników (אֶת־חַג הַמִּצּוֹת). Zgromadzenie to było bardzo liczne (2 Krn 30,13).</p>	<p>Nienawidzę, brzydzę się waszymi świętami (חַגֵיכֶם). Nie będę miał upodobania w waszych uroczystych zebraniach (Am 5,21).</p>
<p>A piętnastego dnia tego miesiąca jest święto Przaśników dla Jahwe (חַג הַמִּצּוֹת לַיהוָה) – przez siedem dni będziecie jedli tylko przaśne chleby (Kpł 23,6).</p>	<p>Izraelici, którzy znaleźli się w Jerozolimie, obchodzili Święto Przaśników (אֶת־חַג הַמִּצּוֹת) przez siedem dni, wśród wielkiej radości, a kapłani i lewici codziennie wysławiali Pana pieniemi ze wszystkich swych sił (2 Krn 30,21).</p>	<p>Zamienię święta wasze (חַגֵיכֶם) w żalobę, a wszystkie wasze pieśni w lamentację; nałożę na wszystkie biodra wory, a na wszystkie głowy sprowadzę łysinę i uczynię żalobę jak po jedynaku, a dni ostatnie jakby dniem gorczy (Am 8,10).</p>

Pięcioksiąg	Księgi historyczne	Księgi prorockie
<p><i>Powiedz Izraelitom: Piętnastego dnia tego siódmego miesiąca jest Święto Namiotów (חג הסוכות) przez siedem dni dla Jahwe (Kpł 23,34).</i></p>	<p><i>Izraelici obecni tam w tym czasie obchodzili Paschę, to jest uroczystość Przaśników (חג המצות), przez siedem dni (2 Krn 35,17).</i></p>	<p><i>Oto na górach stopy zwiastuna ogłaszającego pokój. Święc, Judo, święta swoje (חגי), wypełniaj twe śluby, bo nie przejdzie już więcej po tobie nikczemnik, całkowicie został zgładzony (Na 2,1).</i></p>
<p><i>Tak więc piętnastego dnia siódmego miesiąca, kiedy zbierzecie plony ziemi, będziecie obchodzić święto Jahwe (חג חג יהוה) przez siedem dni. Pierwszego dnia jest uroczysty szabat. Osmego dnia także uroczysty szabat (Kpł 23,39).</i></p>	<p><i>Potem obchodzili święto Namiotów (חג הסוכות) według przepisu i złożyli ofiary codzienne w liczbie wyznaczonej, zgodnie z wymaganą należnością codzienną (Ezd 3,4).</i></p>	<p><i>Wszyscy ci, którzy ocaleją spośród wszystkich ludów biorących udział w wyprawie na Jerozolimę, rokrocznie pielgrzymować będą, by oddać pokłon Królowi – Panu Zastępów – i obchodzić Święto Namiotów (חג הסוכות) (Za 14,16).</i></p>
<p><i>Będziecie obchodzić to święto dla Jahwe (חג ליהוה) co roku przez siedem dni. To jest ustawa wieczysta dla waszych pokoleń. W siódmym miesiącu będziecie je obchodzić (Kpł 23,41).</i></p>	<p><i>I przez siedem dni radośnie obchodzili święto Przaśników (חג המצות), gdyż Jahwe rozradował ich, zwracając serce króla Aszszuru ku nim, by ich wspierał przy pracy około domu Boga, Boga izraelskiego (Ezd 6,22).</i></p>	<p><i>A jeśli lud Egiptu tam się nie wybierze i tam się nie pokaże, spadną na niego nieszczęścia, jakimi Pan doświadczy narody, które nie przyjdą na obchód święta Namiotów (חג הסוכות) (Za 14,18).</i></p>
<p><i>Piętnastego zaś dnia tegoż miesiąca jest święto (חג) i odtąd przez siedem dni można jeść tylko przaśny chleb (Lb 28,17).</i></p>	<p><i>I w Prawie, które Jahwe nadał przez Mojżesza, znaleźli przepis, by Izraelici podczas święta (חג) w siódmym miesiącu mieszkali w szałasach (Ne 8,14).</i></p>	<p><i>Taka więc kara spotka Egipt i wszystkie narody, które nie pójda na obchód święta Namiotów (חג הסוכות) (Za 14,19).</i></p>

Pięcioksiąg	Księgi historyczne	Księgi prorockie
<p><i>Piętnastego dnia siódmego miesiąca będziecie mieli zwołanie święte; nie wolno wtedy wykonywać żadnej pracy, lecz przez siedem dni macie obchodzić święto Jahwe (חג לַיהוָה) (Lb 29,12).</i></p>	<p><i>I czytano z księgi Prawa Bożego dzień w dzień, od dnia pierwszego aż do dnia ostatniego. Przez siedem dni obchodzono święto (וַיַּעֲשׂוּ-חַג), a dnia ósmego zgodnie z przepisem odbyło się zgromadzenie uroczyste (Ne 8,18).</i></p>	<p><i>Oto Ja odetnę wam ramię i rzucę wam mierzwę w twarz, mierzwę waszych ofiar świętecznych (חַגֵיכֶם) – i położę was na niej (Ml 2,3).</i></p>
<p><i>I będziesz obchodził święto Tygodni ku czci Jahwe, Boga twego (חג שבועות לַיהוָה אֱלֹהֵי), z ofiarą według wspaniałomyślności twej ręki, złożoną stosownie do tego, jak ci pobłogosławi Jahwe, Bóg twój (Pwt 16,10).</i></p>		
<p><i>Będziesz obchodził święto Namiotów (חג הסוכות) przez siedem dni po zebraniu plonów z twego klepiska i tłoczni (Pwt 16,13).</i></p>		
<p><i>W to święto swoje (בַּחֲגֵךְ אִתָּהּ) będziesz się radował ty, syn twój i córka, sługa twój i niewolnica, a także lewita, obcy, sierota i wdowa, którzy żyją w twoich murach (Pwt 16,14).</i></p>		

Pięcioksiąg	Księgi historyczne	Księgi prorockie
<p><i>Trzy razy do roku ukaże się każdy mężczyzna przed Jahwe, Bogiem twoim, w miejscu, które sobie obierze: na święto Przaśników (בַּחַג הַמִּצֻוֹת), na święto Tygodni (וּבַחַג הַשַּׁבְעוֹת) i na Święto Namiotów (וּבַחַג הַסֻּכּוֹת). Nie ukaże się przed obliczem Jahwe z próżnymi rękami (Pwt 16,16).</i></p>		
<p><i>I rozkazał im Mojżesz: „Po upływie siedmiu lat w roku darowania długów, w czasie Święta Namiotów (בַּחַג הַסֻּכּוֹת), gdy cały Izrael się zgromadzi, by oglądać oblicze Jahwe, Boga twego, na miejscu, które On sobie obierze, będziesz czytał to Prawo do uszu całego Izraela” (Pwt 31,10-11).</i></p>		

W Izraelu znane były trzy takie święta: Tygodni (Pwt 16,9,12), Namiotów (Pwt 16,13-15) oraz Paschy/Przaśników⁴⁹, lecz pierwszy raz w kontekście tego centralnego święta (חַג) w Izraelu. Tradycyjnie była to uroczystość celebrowana przez wszystkich mieszkańców (Wj 34,25). O zmierzchu zabijano baranka (Wj 12,6). W okresie świątecznym wykonywano tę czynność na dziedzińcu kapłanów (czynił to właściciel, a nie kapłan), następnie baranek był przynoszony do domu. Uczta paschalna miała charakter rodzinny, której przewodniczył patriarcha rodu (Wj 12,3-4). Ezechiel, szanując znaczenie tego święta, ujmuje jego celebrację w perspektywie Izraela, jako jednej wielkiej rodziny. Funkcję patriarchy rodu spełnia sam książę. Izrael jest ponownie zjednoczony, a więzy łączące wszystkich członków ludu miały opierać się na relacji ojciec – syn, co w ówczesnej kulturze

⁴⁹ Książę ponosił szczególną odpowiedzialność na organizację kultu i bezpieczeństwo ludu, por. D.I. Block, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 667.

było traktowane jako wzorzec. Izrael odbudowywał w ten sposób swój pierwotny charakter, a więc taki, jaki konstytuował go w okresie patriarchalnym. Pierwowzorem odnowy Izraela była natomiast reforma króla Ezechiasza, który dołożył wiele starań, by święto Paschy jednoczyło cały lud (2 Krn 30,1-14); król czuł się odpowiedzialny za swój naród i zanosił modły do Pana: Jahwe, w dobroci swej racz przebaczyć tym wszystkim, którzy szczerym sercem szukali Jahwe, Boga swych ojców, choć nie odznaczeni czystością wymaganą do spożywania rzeczy świętych (2 Krn 30,18b-19). Ezechiel nie podaje szczegółowych informacji na temat roli księcia, poza kwestią przygotowania przez niego ofiary z cielca (פֶּרַח) za grzech (חַטָּאת)⁵⁰. Ezechiel nie wspomina o ofierze z baranka, lecz o ofierze z cielca (פֶּרַח), który z Prawie Mojżeszowym wraz z barankiem i siedmioma jagniętami miał być ofiarowany dnia piętnastego miesiąca Nisan, w święto siedmiu dni (Lb 28,16-19)⁵¹. W kalendarzu Izraela obchodzono na jesień Święto Szałasów/Namiotów (חַג הַסֻּכּוֹת)⁵². Prorok mocno akcentuje podstawowy motyw całego fragmentu (ww. 13-25)⁵³ występuje w: Wj 5,1; 12,14; Kpł 23,42; Lb 29,12; Pwt 16,15; 1 Sm 30,16; Ps 42,5; 107,27; Na 2,1; Za 14,16.18.19.

W podstawowym znaczeniu חַג oznacza święto pielgrzymkowe, czy wprost udanie się na pielgrzymkę. W Pięcioksięgu w tym znaczeniu pojawia się już w opisie plag egipskich. Faraon usiłujący zatrzymać lud Izraela (Hebrajczyków) w końcu ustępuje i godzi się, by Mojżesz z ludem wyruszył na pielgrzymkę, aby obchodzić święto Jahwe (Wj 10,9). W ten sposób miała być zrealizowana prośba skierowana do władcy Egiptu podczas pierwszej wizyty Mojżesza (por. Wj 5,1). W noc paschalną Jahwe nakazał ludowi, aby obchodził święto pielgrzymkowe (Przaśników) na wspomnienie wielkich wydarzeń zbawczych (Wj 12,14; 13,6; 23,15; 34,18; Kpł 23,6). Obok tego święta pielgrzymkowego, nakazane zostały również dwa inne: święto Żniw oraz święto Zbiorów (Wj 23,16; 34,22), które związane były z rytmem prac polowych, lecz nie zostały podane dokładne daty ich obchodzenia. Do święta Paschy nawiązują polecenia dane w Wj 23,18; 34,25, które pierwotnie nie musiały odnosić się do tego święta. Nie jest natomiast określony rodzaj święta wspomnianego w Wj 32,5; kontekst dotyczy kultu złotego

⁵⁰ W społeczności Izraela książę będzie posiadał pozycję uprzywilejowaną, por. L.C. ALLEN, *Ezekiel 12–48*, s. 266.

⁵¹ W w. 25 aż 5 razy pojawia się cząsteczka וְ (tak, tak wiele, jak), która podkreśla związek prezentowanych przepisów, z prawami dotyczącymi świętowania Paschy, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1311.

⁵² Prorok nadaje wszystkim świętom (wspominanym w ww. 21-25) charakter przeblągalny, por. W. ZIMMERLI, *Ezekiel 2*, s. 486.

⁵³ Por. WSHP I, s. 276.

cielca i może nawiązywać do późniejszej praktyki, znanej z czasów króla Jero-boama (1 Krl 12,25-33).

Święto Namiotów obchodzone było piętnastego dnia siódmego miesiąca; uroczystości te przejął Izrael od Kananejczyków, dziękując Jahwe za zbiory (Kpł 23,34.39.41; por. Wj 23,16; 34,22; Lb 29,12; Pwt 16,10.13.14; 31,10-11). W tekście Pwt 16,16 wymienione są wszystkie trzy święta pątnicze: Przaśników, Tygodni i Namiotów.

W pismach historycznych mowa jest o święcie na cześć Jahwe, które odprawiane było w Szilo, prawdopodobnie w związku z winobraniami. Połączone było ono z świętem Namiotów (Sdz 21,19), które było obchodzone również w czasach królewskich, a także w kontekście poświęcenia świątyni za Salomona (1 Krl 8,65; 2 Krn 5,3; 7,8.9). Miało ono wielkie znaczenie w czasach reformy Ezdrasza i Nehemiasza (Ezd 3,4; Ne 8,14.18), podobnie jak święto Przaśników (Ezd 6,22). Termin obchodzenia święta Namiotów zmienił Jeroboam w Królestwie Północnym i ustalił na piętnasty dzień ósmego miesiąca, być może jednak była to pierwotna data obchodzenia tego święta (1 Krl 12,32-33). Na nim wzorowo obchodzenie święta Przaśników, na co zwraca uwagę kronikarz w kontekście reform religijnych Ezechiasza (2 Krn 30,21) oraz Jozjasza (2 Krn 35,17). W tekście 2 Krn 8,13 wymienione są wszystkie trzy święta pątnicze: Przaśników, Tygodni i Namiotów (por. Pwt 16,16).

Wśród proroków pierwszy o świętach pielgrzymkowych wspomina Amos w kontekście krytyki formalizmu religijnego (Am 5,21) oraz zapowiedzi dnia sądu (Am 8,10). W podobnym tonie wypowiada się Ozeasz, występujący w imieniu Jahwe przeciwko niewiernemu ludowi i jego świętowaniu (Oz 2,13); na nic zdają się obchodzone święta (Namiotów?), Izrael zmierza do wygnania (Oz 9,5). Izajasz wspomina o świętach obchodzonych w niegodny sposób w Jerozolimie (Iz 29,1). Szczególnie uroczysty charakter będzie miało celebrowanie święta (Namiotów?) na skutek interwencji Jahwe i ukarania Asyrii (Iz 30,29; por. Za 14,16.19). Prorok Nahum zapowiada upadek Niniwy oraz swobodne celebrowanie przez Judę świąt na cześć Jahwe (Na 2,1). O ofiarach świątecznych pisze natomiast prorok Małachiasz w kontekście niegodnej posługi kapłanów w świątyni (Ml 2,3).

Prorok Ezechiel znał tradycję obchodzenia świąt (חגים) i wspomina o nich wyłącznie w kontekście zapowiedzi nowego prawa świątynnego (Ez 45,17.21.23.25; 46,11). Będą to święta pielgrzymkowe, wyznaczające rytm życia całego Izraela, skupionego wokół świątyni i przebywającej w niej chwale Jahwe.

Ryt oczyszczenia i świętowanie najważniejszych świąt w odnowionym Izraelu miały w prawodawstwie Ezechiela stanowić najważniejsze przejawy życia religijnego ludu, który będzie zamieszkiwał nową ziemię i służył Panu w nowej świątyni.

The rite of purification, celebration of the Passover and the Feast of Booths in
the view of the prophet Ezekiel (Ezek 45:18-25)

Abstract

Ezekiel was the prophet who proclaimed the judgment of God over Israel and over the nations (Ezek 1–32), he also announced the renewal of the people of Yahweh and his land (Ezek 33–44). In the new environment of Israel there will be celebrated: the rite of purification (Ezek 45:18-20), the Passover and the Feast of Booths (Ezek 45:21-25), so Ezekiel refers to the tradition of the First Temple period. His account of these events was fully adapted to the new conditions, to the period of renewal of the nation and the land after the return of the people to the land of their ancestors.

Prophet Ezekiel knows the traditions of celebrating the Feasts (חגים), he mentions them only in the context of the announcement of the New Temple law (Ezek 45:17.21.23.25; 46:11). They will be Feasts, marking the rhythm of the life of all Israel, centred around the temple and the glory of Yahweh (remaining in the temple).

Keywords: prophet Ezekiel, the rite of purification, priest, prince, Passover, Feast of Booths.

Abstrakt

Ezechiel był prorokiem głoszącym sąd Boży nad Izraelem oraz nad narodami (Ez 1–32); zapowiadał również odnowę ludu Jahwe i jego ziemi (Ez 33–48). W nowym środowisku Izraela będzie odprawiony ryt oczyszczenia (Ez 45,18-20). Celebrowane będą także święta pielgrzymkowe: Pascha oraz Namiotów (Ez 45,21-25). Ezechiel nawiązuje więc do tradycji z okresu pierwszej świątyni, lecz jego ujęcie tych wydarzeń zostało w pełni dostosowane do nowych warunków – do okresu odnowy narodu i ziemi po powrocie ludu do ziemi przodków.

Prorok Ezechiel znając tradycję obchodzenia świąt (חגים), wspomina o nich wyłącznie w kontekście zapowiedzi nowego prawa świątynnego (Ez 45,17.21.23.25; 46,11). Będą to święta wyznaczające rytm życia całego Izraela, skupionego wokół świątyni i przebywającej w niej chwale Jahwe.

Słowa kluczowe: prorok Ezechiel, ryt oczyszczenia, kapłan, książę, Pascha, święto Namiotów.

Bibliografia

ALLEN L.C., *Ezekiel 12–48*, Nashville 1990.

- BLOCK D.I., *The Book of Ezekiel*, t. II (The New International Commentary on the Old Testament), Grand Rapids 1997.
- HOMERSKI J., *Księga Ezechiela* (PSST XI, 1), Poznań 2013.
- HUMMEL H.D., *Ezekiel 21–48*, Saint Louis 2007.
- JASIŃSKI A.S., *Komentarz do Księgi proroka Ezechiela. Rozdziały 40–48* (Opolska Biblioteka Teologiczna 149), Opole 2015.
- KOHLER L., BAUMGARTNER W., STAMM J.J., *Wielki słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, t. I, tłum. J. Kręcidło, Warszawa 2008, s. 290.
- LEVINE B.A., *Święta i uroczystości*, w: B.M. METZGER, M.D. COOGAN (red.), *Słownik wiedzy biblijnej*, tłum. P. Pachciarek, Warszawa 1997, s. 750.
- TIDIMAN B., *Le Livre D'Ézéchiel*, t. II, Vaux-sur-Seine 2007.
- ZIMMERLI W., *Ezekiel 2*, Philadelphia 1983.

ANDRZEJ S. JASIŃSKI OFM (1953), prof. dr hab., prezbiter, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym OO Franciszkanów w Katowicach-Panewnikach, a w latach 1985–1994 w Instytucie Teologiczno-Pastoralnym w Opolu, Filii KUL. Od 1993 r. wykładowca w Papieskim Fakultecie Teologicznym we Wrocławiu, a od 1994 r. na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego, autor licznych publikacji naukowych.